

Normuminov Laziz Yuldosh o'g'li

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika

universitetining Tillar fakulteti talabasi

normuminovlaziz36gmail.com

+998933960699

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Oybekning bolaligi ham barcha mehnatkash xalq bolalari kabi kechadi. U yoshlikdan uy-ro'zg'orga qarashish, guzardan narsa olib kelish, suv tashish, o'tin yorish, qor kurash kabi yumushlarni bajarishi haqida, Oybekning bolalar va o'smirlarga bag'ishlangan she'riy asarlarida bugungi qaynoq hayot, ilm, hunar va mehnatga bo'lgan muhabbat, vatanparvarlik, jamoatchilik, ijtimoiy burchni anglash kabi xususiyatlar aks etganligi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Oybek, bolalik, vatanparvarlik, adib, shoir, ta'lim-tarbiya, fan, ilm, she'r, asar, mehnat.*

XX asr o'zbek adabiyotining rivojiga salmoqli hissa qushgan ulug' adib, shoir, olim, jamoat arbobi Muso Toshmuhammad o'g'li Oybek 1905 yil 10 yanvarda Toshkent shahrida bo'zchi oilasida dunyoga keldi. Oldin o'rta maktabda, 1922—1925 yillarda esa Toshkent ta'lim va tarbiya texnikumida ta'lim oldi. So'ngra O'rta Osiyo Davlat dorilfununining ijtimoiy fanlar fakultetida tahsil ko'rdi. 1930 yili O'rta Osiyo Davlat dorilfununini tugatib, oliy maktablarda siyosiy iqtisodan dars berdi.

Oybek adabiyotga 1926 yili chop etilgan «Tuyg'ular» she'riy to'plami bilan kirib kelgan. Shoirning «Dilbar— davr qizi» (1931), «O'ch» (1932), «Baxtigul va Sog'indiq» (1933), «Temirchi Jo'ra» (1933) dostonlari o'z davrining she'riy solnomalaridir. U tarixiy va zamonaviy mavzularda yigirmaga yaqin dostonlar yaratgan. Oybek she'riyati nihoyatda go'zal bo'lib, o'zining sodda, ravon va ifodali tilda, boy va rang-barang tasviriy vositalarda yaratilganligi bilan alohida ajralib turadi.

Oybek iste'dodli shoir, yirik nosir bo'libgina qolmay, mashhur olim, publitsist, tanqidchi va tarjimon, davlat va jamoat arbobi hamdir. O'zbek kitobxonlari Pushkinning «Evgeniy Onegin» she'riy romani, Lermontovning «Maskarad», Molerning «Tartyuf» dramalari, shuningdek, antik adabiyoti namunalari Oybek tarjimasida o'qishga muayassar bo'lgan.

Oybek 1943 yilda O'zbekiston Fanlar akademiyasiga haqiqiy a'zo etib saylangan va 1950 yilgacha akademiyada ijtimoiy fanlar bo'limining raisi lavozimida ishlagan. U yuqori malakali filologlar tayyorlashga katta hissa qo'shgan ustozdir.

Oybek kichik yoshdagi maktab bolalari uchun Pokiston bolalari hayotidan «Qonli barmoqlar» (1962 yil) hikoyasini yozdi. Hikoyada Pokistonda tinchlik uchun kurashuvchilardan qanday qasos olinayotganligi, ularning bolalari ko'chalarga chiqarib tashlanayotganligi, tilanchilikka va malaylikka mahkum etilayotganligi hikoya qilinadi. Yozuvchi buni asar qahramoni to'qqiz yoshli Alining sarguzashtiari orqali tasvirlaydi.

Yozuvchi Oybekning bolaligi ham barcha mehnatkash xalq bolalari kabi kechadi. U yoshlikdan uy-ro'zg'orga qarashish, guzardan narsa olib kelish, suv tashish, o'tin yorish, qor kurash kabi yumushlarni bajaradi. Barcha bolalar kabi bahor vaqtlarida tomma- tom oshib, varrak uchirar, dovuchcha qoqar, qish bo'lsa oshiq o'ynar, xo'roz,

tuxum va it urishtirishlarda qatnashar, yoz kunlari onasining pinjida qarindosh-urug'larining uylariga «mehmon»ga borar, hayit, sayil va boshqa milliy bayram kezarida esa o'zida yo'q sevinib, dor o'yini, xalq qiziqchiliklarini, ko'ngil ochar tomoshalarni ko'rishga muyassar bo'lar edi. Keyinchalik «Shaharcha bolalariga», «Shoirning bolaligi» she'rlarida shu manzaralar o'z aksini topadi.

Oybekning bolalar va o'smirlarga bag'ishlangan she'riy asarlarida bugungi qaynoq hayot, ilm, hunar va mehnatga bo'lgan muhabbat, vatanparvarlik, jamoatchilik, ijtimoiy burchni anglash kabi xususiyatlar aks etgan. Bu fazilatlar o'sha davrda Oybek asarlarining yetakchi mavzuiga aylanadi. Shoir g'oyaviy-badiiy kuchli she'rlar bilan birga, bolalar va o'smirlar hayotini tasvirlovchi hikoyalar ham yozdi. 1981 yilda adibning «Globus» nomli to'plami bosilib chiqdi. Bunda Oybekning shu vaqtgacha e'lon qilinmagan «Gulnor opa» (1930 yil), «Fanorchi ota» (1930 yil), «Singan umid» (1930 yil), «Tillatopar» (1930 yil) hikoyalari ham chop etilgan.

Oybek kichik yoshdagi maktab bolalari uchun Pokiston bolalari hayotidan «Qonli barmoqlar» (1962 yil) hikoyasini yozdi. Hikoyada Pokistonda tinchlik uchun kurashuvchilardan qanday qasos olinayotganligi, ularning bolalari ko'chalarga chiqarib tashlanayotganligi, tilanchilikka va malaylikka mahkum etilayotganligi hikoya qilinadi. Yozuvchi buni asar qahramoni to'qqiz yoshli Alining sarguzashtiari orqali tasvirlaydi.

Oybekning shaxsiy hayotinigina emas, balki bir-biriga munosib ikki ulug' siymoning sevgi va vafo dostoni - "Oybegim mening" asarini o'qir ekansiz, ular boshidan o'tkazgan qiyinchiliklar, ularga qilingan tusxmatlardan lol qolasiz kitob sizni shunchalik qiziqtirob qo'yadiki, go'yo bu voqealar o'zingiz bilan yuz berayotganday tuyiladi.

Ijodkor yaratgan asl badiiy manzarada doimo fikr bilan birgalikda tuyg'u, hissiyot ham bo'ladi. Yozuvchi hamisha yo nimanidir yoqlaydi, yoki inkor qiladi. Betaraf badiiy ijod bo'lishi mumkin emas. Chunki inson tafakkuri va ruhiyatida betaraflik tugagandan so'nggina chinakam badiiy asar yaratiladigan holat paydo bo'ladi. Adibning tuyg'ulari nechog'lik kuchli, nigohi qanchalar o'tkir, tili qanchalik boy bo'lsa, o'quvchi uning asariga ta'siriga shunchalik qattiq beriladi. Yaratilgan badiiy matnning qanchalik hissiy, ta'sirchan bo'lishi uning timsoliyligi - obrazlilik darajasiga bog'liq. Shunday qilib, badiiy adabiyotning ilmiy adabiyotdan asosiy hal qiluvchi farqi uning obrazlilikidadir.

Oybek hikoyada Alilarning yashash sharoitini va qanday kun kechirishini quyidagicha tasvirlaydi: «Gorishov Lohurning baridagi bir daha. Lohur — qo'shiqlar, gullar diyori. Gorishov esa dahshat! Ali bu xaroba – vayronalar ichida yuguradi. Ko'cha, yo'lka deydigan narsa yo'q, tutash xaroba kulbalar. Shunday xaroba kulbalarining birisida Ali bilan onasi, otasi qamalgandan so'ng haydalib, ko'chaga tashlangan edi».

Pokiston shaharlarining ko'cha-ko'ylarida to'da-to'da tilanchi bolalar yuradi. Gadoylar odatda «baxshish» deyilsa, o'zlarini tomdan tashlab yuborishga tayyor ekanligi hikoyada bo'rtib turadi.

Ali bir parcha non qidirib, besh-olti kundan buyon rastalarni kezib yurganda gulobchi do'kondor uni chaqirib «jahl aralash dedi: “Mana bu yashiklarni bo'shat!» Buning evaziga esa haq to'lashga va'da qiladi. Ali: «rostdanmi?»,- deb so'radi va do'kondorning «ha» degan tovushini eshitgach, bola uzun xo'rsindi, jilmaydi. Kir, kalta ko'ylagining yenglarini shimarib, ishga tushdi». Ali yashiklardagi siniq gulob shishalarini tashiydi: «Siniq, cheti uchgan shishalar va berahm quyoshning issig'i xunob qilar, kichik barmoqlari tilingan, qo'llari qon. Ammo och, tentirab yurishdan

charchagan bola bu xizmatdan vaqti xush edi. Isqirt, juldur, cho`pday oriq bolalar bolaning qonagan qo`llariga tikildilar. Bolalar Aliga ko`mak bermoqchi bo`lganlarida u «rahmat», deb javob berdi. Ali och-nahor, barmoqlarini shisha siniqlari kesib achitishiga, bir parcha non topishning nihoyatda azob-uqubatlari va mashaqqatlariga qaramay, do`kondor gulobchining og`ir ishini bajardi. Do`kondor bir qutini ochib, yupqa «chapati» nonni uloqtirdi.

Ali ilib oldi, quvonib dedi:

- Darrov borib, ayamga beraman, u kasal!
- Aya, men keldim, non topib keldim. Turing, non yeng, non...

Kampir onaning yuzini ochdi:

- O`tdi olamdan!

Dard bilan, yo`qchilik bilan, ochlik bilan, g`am bilan hamisha kurashgan bu g`arib ayolning yuzida baxtsiz hayotning eng so`nggi nafasida o`lim bilan kurash dahshati ko`rinar edi».

Bu hayotiy parcha faqat pokistonlik Aining hayoti uchun xos hodisa bo`libgina qolmay, balki kambag`al mehnatkash bolalarining hayoti uchun ham tipik hol edi.

Kitobxon Alining sarguzashtlari bilan tanishar ekan, unda oddiy insoniy huquqlardan ham mahrum etilgan bolaning ayanchli taqdiri orqali yovuzlikka nisbatan nafrat tuyg`ulari shakllanadi.

Adibning «Bolalik» qissasi avtobiografik xarakterga ega bo`lib, uning markazida yosh Musaning sarguzashtlari yotadi. Musa obrazining hayotdagi asosi adib Oybekning o`zidir. Asarda Musavoyning yetti yoshgacha bo`lgan davrdagi xarakteri sho`xlik, tegajoqlik, tinibtinchimaslik va o`yinqaroqlikdan tashqari, ochiq ko`ngil, dangalchi o`tkir zehniligi Oybekona tasvirga ega.

Oybek o`sha davr tashvishlari bolalar hayoti va taqdirida ham ma`lum darajada aks etganligini mahorat bilan tasvirlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A'zamxonov S.X Ta'lim jarayonida o'qituvchi faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali <https://bestpublication.org/index.php/ozf/article/view/1313>
2. A'zamxonov S.X Inson kapitali bilan bog'liq tushunchalarning nazariy tahlili 247-254 -b <https://interonconf.org/index.php/den/article/view/2533>
3. Bahodir o'g'li I. M. Yoshlarning Ijtimoiy Faolligini Oshirish Jamiyat Rivojlanishining Omili Sifatida //Miasto Przyszłości. – 2022. – T. 24. – С. 521-523.
4. Аликариев Н.С., Аликариева А.Н. Олий таълим сифати менежменти тизимини ривожлантириш концепцияси//“Социология фанлари” (www.tadqiqot.uz\soci) электрон журнали. №1. – Тошкент, 2020. – Б. 7-18. DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2020-1/>
5. Akhmedova F. Attitude of young people to education Журнал социальных исследований, 2021